

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Jan Blokker, plaaggeest van de sociologie

Wilterdink, N.

Published in:
Sociologisch Mokum

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Wilterdink, N. (2010). Jan Blokker, plaaggeest van de sociologie. *Sociologisch Mokum*, 14(1), 8-9.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

UvA-DARE is a service provided by the library of the University of Amsterdam (<http://dare.uva.nl>)

Jan Blokker, plaaggeest van de sociologie

Tijdens de zomervakantie overleed de journalist Jan Blokker. In de jaren zeventig stond hij bekend als een fel criticaster van de sociologie. Waar richtte die kritiek zich op en heeft het wat uitgehaald? Nico Wilterdink vertelt.

Door: Nico Wilterdink

Jan Blokker (1927-2010) was een reus in de Nederlandse journalistiek, maar hij was ook een irritante man. Dat laatste vond ik vooral toen hij in de jaren zeventig als columnist van *de Volkskrant* de sociologie belachelijk maakte. Sociologie stond bij hem voor loze prietpraat en gewichtigdoenerij, modieuze linksigheid en geitewollensokkenmentaliteit. Als pas afgestudeerd socioloog die verder wilde in het vak, trok ik me die kritiek persoonlijk aan, en ik verbaasde me erover als collega-sociologen zulke stukjes juist heel grappig bleken te vinden.

Want Blokker had ongelijk, vond ik en vind ik nog steeds, al schoot hij een enkele keer raak. (Ieder vak heeft tenslotte zijn malloten, en misschien was het percentage malloten onder de sociologen in de jaren zeventig wel uitzonderlijk hoog.) Ten onrechte identificeerde hij de sociologie met een vaag soort links denken waarin geschermd werd met marxistische begrippen als klassenstrijd, vervreemding en kapitalistische uitbuiting. Dat denken was weliswaar populair onder studenten en pas afgestudeerden in de sociale wetenschappen, maar werd door lang niet alle sociologen aangehangen. Het meest deed het opgeld in de toen nog expanderende welzijnssector, waarin veel gesproken werd van strijdbare actie (aksie) die moest leiden tot bewustwording, emancipatie en zelfontplooiing. Terwijl Blokker daar zijn sarcasmen op losliet, kwamen sociologen als Schuyt, Van Doorn en

De Swaan juist met afstandelijke en kritische visies op ontwikkelingen in het welzijnswerk en de verzorgingsstaat, onderwierp iemand als Dick Pels het marxisme aan grondige kritische analyses in het pas opgerichte *Amsterdams Sociologisch Tijdschrift*, en ondergroeven weer andere sociologen de optimistische progressieve gedachte van de maakbare samenleving door te benadrukken dat ingrijpende sociale veranderingen in hoge mate een 'blind', ongepland, onbedoeld en onvoorzien karakter hebben.

Jan Blokker wist dat allemaal niet, en hij deed ook geen moeite er kennis van te nemen. Alle generaliserende theorie, alle vormen van abstract sociaal-wetenschappelijk denken riepen bij hem afkeer en wantrouwen op. Las hij iets dat hij niet begreep of inging tegen zijn intuïties, dan deed hij dat af als onzin. Kwam hij woorden en uitdrukkingen tegen die hij niet leugende, dan was dat voor hem overdreven moeilijk doen. 'Wat ze in de sociologie tegenwoordig een "sociaal wenselijk antwoord" noemen, heette bij ons thuis vroeger gewoon een leugen', schreef hij bijvoorbeeld. Dat mensen hun gedrag en uitlatingen aangehangen. Het meest deed het opgeld in de toen nog expanderende welzijnssector, waarin veel gesproken werd van strijdbare actie (aksie) die moest leiden tot bewustwording, emancipatie en zelfontplooiing. Terwijl Blokker daar zijn sarcasmen op losliet, kwamen sociologen als Schuyt, Van Doorn en

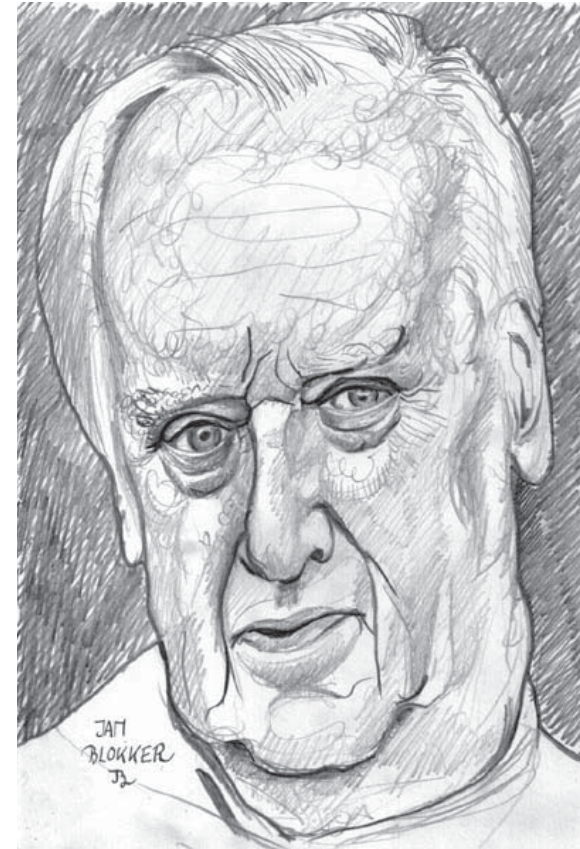
Achter Bloklers gebetenheid op de sociologie zou je ambivalentie

kunnen vermoeden, en een enkele keer liet hij inderdaad een ander geluid horen. Zo wijdde hij in *de Volkskrant* (6-2-1982) een positieve bespreking aan een boekje uit de – toen bestaande – PublicatierEEK Sociologisch Instituut van de UvA: een bewerking van de doctoraalscriptie van de socioloog Herman

Sociologie was een vak van pretentieuze en pseudowetenschappelijke praatjesmakers

Franke (de latere criminoloog en schrijver, die in augustus van dit jaar overleed) over de misdaadverslaggeving in de negentiende eeuw (*Van Schavot naar Krantekolom*, 1981). 'Een alleraardigst onderzoekje', noemde Blokker dat, en *en passant* legde hij hierin uit wat de door Franke van Elias overgenomen begrippen *Fremdzwang* en *Selbstzwang* betekenden.

Toch moest Blokker ook van Elias weinig hebben. Dat bleek precies 22 jaar later uit een paginagroot stuk in *de Volkskrant* (6-2-2004) naar aanleiding van het verschijnen van de Nederlandse vertaling van Elias' *Studies over de Duitsers*. Over de inhoud van dat boek had Blokker niets te melden. Zijn kritiek richtte hij voornamelijk op Elias' hoofdwerk *Het civilisatie-*

proces uit 1939, maar daaruit bleek dat hij ook dat boek slecht of helemaal niet gelezen had. Zo stelde hij de vraag 'kende hij Huizinga al?', terwijl het boek nota bene lange citaten uit Huizinga's *Herfsttij der Middeleeuwen* bevat.

Lezing van dat stuk bracht weer de irritatie bij me boven die ik vele jaren eerder bij sommige van Bloklers columns had gevoeld. Het bevestigde het beeld van een man die weliswaar beschikte over een grote energie, maar in zijn oordelen haastig, vooringenomen en gemakzuchtig was. Gelukkig plaatste *de Volkskrant* twee kritische reacties op dat stuk, van de politicoloog Jos de Beus en van de schrijver Herman Franke (dezelfde), die beiden meenden dat Blokker met

zijn kritiek van verregaande incompetentie blijk had gegeven.

Heel juist, leek mij. Blokker was nu eenmaal geen sociale wetenschapper, formeel niet, maar ook niet qua belangstelling en kennis. Des te curieuzer dat de Rijksuniversiteit Groningen hem in 2004 een eredoctoraat in de sociale wetenschappen verleende. Een pijnlijke vertoning, waar ook Blokker zelf door in verlegenheid leek te zijn gebracht.

Ok na zijn breuk met *de Volkskrant* en overstap naar de *NRC* bleef Blokker onvermoeibaar doorgaan met kritische columns en boekbesprekingen. Daarnaast ontpopte hij zich als smakelijk verteller van episodes uit de vaderlandse

geschiedenis in boeken die hij samen met zijn beide zoons schreef. Zijn recensies waren altijd leesbaar, in zijn columns bleef hij levendig en scherp. Als columnist van *nrc.next* was hij de *grumpy old man* die zei waar het op stond en tegen de stromen van de tijdgeest in durfde te roeien. Sommige van deze stukjes stonden ook in *NRC-Handelsblad* en die las ik vaak met instemming. Zo keerde hij zich tijdens het WK voetbal afgelopen zomer, waarvan hij de afloop niet meer zou meemaken, tot mijn genoegen tegen de oranjegekte die over Nederland was gevangen en de televisie in een alles omknellende greep hield ('iemand moet het toch zeggen'). In dat bezeten blijven werken, blijven schrijven en commentariëren tegen de klippen van het ouder worden op was hij bewonderenswaardig – en leek hij op zijn *bête noire* Norbert Elias, die ook bleef doorwerken tot hij erbij neerviel.

Maar daar hield de overeenkomst wel mee op. Blokker was een journalist, en in de Nederlandse verhoudingen een belangrijke en invloedrijke journalist, niet meer en niet minder. Als incidenteel criticus van de sociologie wist hij sommigen aan het lachen te maken, anderen te ergeren, maar zijn betekenis voor het vak was minimaal. Een tijd lang heeft hij bijgedragen tot negatieve beeldvorming over de sociologie als een vak van pretentieuze en pseudowetenschappelijke praatjesmakers. Dat beeld is inmiddels veranderd. De sociologie heeft zich de afgelopen decennia in professionele richting ontwikkeld, met een grotere nadruk op wetenschappelijke degelijkheid en empirische precisie en meer terughoudendheid en voorzichtigheid in het leveren van maatschappijkritiek. Op die ontwikkeling heeft Blokker, denk ik, geen noemenswaardige invloed gehad. ■